

VI.IV.VIII. Budynki wiejskie mieszkalno-gospodarcze.

1. Odra, ul. Główna 34 - budynek mieszkalny, lata 1900-1920,
2. Odra, ul. Główna 54 - budynek mieszkalny, lata 1900-1920,
3. Olza, ul. Wiejska 18 - budynek mieszkalny, I ćw. XX,
4. Olza, ul. Wiejska 44 - budynek mieszkalny, lata 1900-1915,
5. Uchylsko, ul. Wiejska 63 - budynek mieszkalny, lata 1900-1915.

VI.IV.IX. Domy jednorodzinne o charakterze „małomiasteczkowym”.

1. Gorzyce, ul. Ogrodowa 1 – plebania, 1852 r., wielokrotnie rozbudowywana,
2. Gorzyce, ul. Raciborska 83 - budynek mieszkalny, lata 1920-1935,
3. Olza, ul. ul. Dworcowa 72 - budynek mieszkalny, II ćw. XX.

Ilustracja 35: Rogów, ul. Raciborska 28.

VI.IV.X. Wille modernistyczne.

1. Olza, ul. Dworcowa 17 – willa, pomiędzy l. 1925-1940,
2. Rogów, ul. Raciborska 28 – willa, pomiędzy l. 1925-1940.

VI.IV.XI.Cmentarze (parafialne).

1. „Stary” cmentarz rzymsko-katolicki w Gorzycach, ul. Kościelna, od lat 70. XIX w..

VI.IV.XII.Obiekty małej architektury.

Typ I. Kapliczki i kaplice architektoniczne, murowane, kubaturowe.

1. Belsznica, ul. Wałowa 23 / Stawowa – ceglana kapliczka p.w. MB Bolesnej, XIX/XX w.; sugeruje się wpis do rejestru zabytków.
2. Bluszczów, ul. Powstańców 16 – neogotycka kapliczka, 1907 r.; sugeruje się wpis do rejestru zabytków.
3. Bluszczów, ul. Kamińska 13 – kapliczka p.w. Św. Antoniego, w 2000 r. rekonstrukcja modernistycznej kapliczki z 1935 r.
4. Gorzyce, ul. Ogrodowa 20 - kapliczka p.w. św. Urbana, przełom XIX i XX w.
5. Gorzyce, ul. Wierzbowa 11 / Klonowa – kapliczka „Na źródle”, lata 30 XIX w.
6. Gorzyczki, ul. Wiejska 20 – kaplica p.w. św. Jana Nepomucena, w 1993 r. rekonstrukcja obiektu XIX-wiecznego).
7. Odra, ul. Główna 23 – kapliczka p.w. Jana Nepomucena, II ćw. XIX w., przebudowa w XX w.
8. Olza – kaplica klasycystyczna p.w. Świętej Rodziny, 1801 r., nr rej. A/4/99 z dn. 30.04.1999 r.
9. Turza Śląska, ul. Powstańców Śląskich 30 – kaplica na „Nawsiu”, I poł. XIX w.; sugeruje się wpis do rejestru zabytków.
10. Uchylsko, ul. Wiejska 68a – kaplica neogotycka, 1905 r.
11. Rogów, ul. Raciborska / Lipowa - kaplica neogotycka, koniec XIX w; sugeruje się wpis do rejestru zabytków.

Typ II. Kapliczki słupowe, murowane.

1. Czyżowice, ul. Wodzisławska 52 / Środkowa / Nowa - kapliczka słupowo-wnętkowa z figurą Piety, ok. 1880 r.
2. Olza, ul. Dworcowa 102 -kapliczka słupowo-wnętkowa p.w. „NMP”, pocz. XX w.

Typ III. Krzyże pokutne.

1. Olza, ul. Dworcowa 5 – krzyż pokutny, XIV-XVI w. ; sugeruje się wpis do rejestru zabytków.
2. Rogów, ul. Raciborska / Lipowa (przy cmentarzu parafialnym) – krzyż pokutny, XIV-XVI w. ; sugeruje się wpis do rejestru zabytków.
3. Rogów, ul. Raciborska (przy murze ogrodzenia kościoła parafialnego) – krzyż pokutny, XIV-XVI w. ; sugeruje się wpis do rejestru zabytków.

Typ IV. Krzyże kamienne kapliczkowe z figurą Chrystusa i Matki Bożej Bolesnej .

1. Bełsznica, ul. Raciborska 34 / Wałowa – krzyż, pomiędzy l. 1885-1910, sugeruje się wpis do rejestru zabytków.
2. Bluszczów, ul. Powstańców Śląskich 27 - krzyż, pomiędzy l. 1950-1960 (Pasyjka i figura MB bolesnej z XIX/XX).
3. Bluszczów, ul. Wiejska 16 / ul. Powstańców Śląskich - krzyż, pomiędzy latami 1885-1910.
4. Czyżowice, ul. Wiejska 34 - krzyż, 1887 r. (w niszy brak pierwotnej figury Matki Bożej).
5. Czyżowice, ul. Wiejska 42 - krzyż, 1887 r. (w niszy brak pierwotnej figury Matki Bożej).
6. Czyżowice, ul. Wodzisławska - krzyż 12 / Nowa, 1894 r.
7. Gorzyce, ul. Kościelna – teren starego cmentarza - krzyż, 1887 r., sugeruje się wpis do rejestru zabytków.
8. Gorzyce, ul. Kościelna - krzyż, 1894 r. (w niszy brak pierwotnej figury Matki Bożej).
9. Gorzyce, ul. Raciborska 27 - krzyż, 1880 r.

10. Gorzyczki, ul. Wiejska 112 - krzyż, 1905 r., sugeruje się wpis do rejestru zabytków.
11. Odra, ul. Główna 40a - krzyż, 1907 r., sugeruje się wpis do rejestru zabytków.
12. Olza, ul. Dworcowa 44 / Bogumińska - krzyż, 1935 r., sugeruje się wpis do rejestru zabytków.
13. Rogów, ul. Raciborska 60a / Parkowa - krzyż, pomiędzy l. 1885-1910, sugeruje się wpis do rejestru zabytków.
14. Rogów, ul. Raciborska 94b - krzyż, pomiędzy l. 1885-1910, sugeruje się wpis do rejestru zabytków.
15. Rogów, ul. Wyzwolenia 34 - krzyż, 1918 r., (w niszy brak pierwotnej figury Matki Bożej).
16. Rogów, ul. Wyzwolenia 71 - krzyż, pomiędzy l. 1885-1910, sugeruje się wpis do rejestru zabytków.
17. Turza Śląska, ul. Powstańców Śląskich 29 - krzyż, 1893 r. (wtórny krzyż).
18. Turza Śląska, ul. Powstańców Śląskich 100 - krzyż, ok. 1940 r. (w niszy brak pierwotnej figury Matki Bożej) .
19. Uchylsko, ul. Wiejska 63 – krzyż, 1901r., sugeruje się wpis do rejestru zabytków.

Typ V. Krzyże kamienne kapliczkowe z figurą Chrystusa.

1. Czyżowice, ul. Polna 2 (cmentarz parafialny) - krzyż cmentarny, 1947 r.
2. Odra, ul. Rogowska 13 / Polna 2 – krzyż, 1876 r.
3. Turza Śląska, Starowiejska / Bogumińska – krzyż, po II wojnie światowej.
4. Turza Śląska, ul. Tysiąclecia 15 (cmentarz parafialny) - krzyż cmentarny, lata 50. XX w.
5. Uchylsko, ul. Wiejska 68 – krzyż, 1904 r.

Typ VI. sakralne figury pomnikowe.

1. Bluszczów, wzgórze Kamieniec, na granicy Bluszczowa i Rogowa - figura św. Jana Nepomucena, pomiędzy l. 1730-1740.
2. Bluszczów, ul. Powstańców Śląskich (parku Olszynka) – pomnik Powstańców Śląskich, 1928 r.

Pozostałe typy małej architektury występujące na terenie gminy, takie jak grotty maryjne, krzyże drewniane, część kapliczek oraz kapliczki typu skrzynkowego – to obiekty współczesne, nie posiadające wartości zabytkowych lecz tylko kulturowe, a niektóre również wartości historyczne.

VII. ZIELEŃ ZABYTKOWA

Na obszarze gminy Gorzyce możemy wyróżnić kilka typów historycznych, intencjonalnych kompozycji zieleni. Podobnie jak w pozostałej części województwa większość z nich powstała pomiędzy końcem XVIII a drugą połową XIX w. Nie oznacza to oczywiście, że zaistniał w tym okresie boom powodujący tworzenie założeń na tzw. “surowym korzeniu”. Kształtowano je, w oparciu o pierwotne zadrzewienia, wielokrotnie przekształcając w miarę zmian mód ogrodniczych. Ma to związek z jednej strony z napływem odmiennej kulturowo magnaterii przemysłowej pragnącej nobilitować swoje pochodzenie przez tworzenie neostylowych rezydencji, a także z powszechnym przyjęciem filozofii romantyzmu, zaś z drugiej z żywą tradycją miejscową. W sytuacjach, kiedy tradycja miejsca była słabsza lub też nie istniała, poszczególne kompozycje odzwierciedlają przede wszystkim terytorialne związki emocjonalne fundatorów oraz ich powiązania gospodarcze. Związki te w znacznym stopniu odpowiadają zasięgom terytorialnym poszczególnych zaborów i są szczególnie widoczne w obrębie pruskiego i austriackiego. Prusko-niemieckie pochodzenie niemal wszystkich właścicieli zachodnich terenów województwa śląskiego spowodowało zakładanie przez nich parków z wyraźnym piętnem Berlińskiej Szkoły Rolniczej.

Nie wszystkie kompozycje parkowe można wiązać bezpośrednio z konkretnymi szkołami sztuki ogrodowej. Dotyczy to szczególnie wielkich kompozycji krajobrazowych, których twórcy, ze względu na swoją pozycję społeczną korzystali ze wszelkich najlepszych dostępnych wzorców. Przykładem jest komponowany układ parkowo- krajobrazowy w Gorzycach nawiązujący do wzorców wielkiej kompozycji krajobrazowej Świerklańca. Wśród kompozycji parkowych gminy możemy wyróżnić:

1. **rezydencjonalne** - powstające przy siedzibach wszelkiego rodzaju (na terenie gminy brak czytelnych przykładów tego typu kompozycji).
2. **dworskie** - formowane w sąsiedztwie dworów w wieku XVIII i XIX. Z reguły niewielkich rozmiarów o kompozycji krajobrazowej z niezbyt rozbudowanym programem i mało urozmaiconym zestawem gatunków drzew i krzewów. Przykładem takiego założenia jest park w Gorzycach, gdzie w trzeciej ćwierci XIX wieku obok dworu w stylu klasycystycznym powstaje park krajobrazowy o charakterze naturalistycznym. Jego ukształtowanie należy zapewne wiązać z rodem Larischów. Park został założony na południowym stoku wzniesienia, którego kulminację zajmuje pałac. Zakomponowano go na bazie starodrzewu siedliskowego, z wyraźnie zachowanym osiowym układem kompozycji. Przed budynkiem, po bokach alei głównej, stanowiącej jednocześnie główna oś widokową i kompozycyjną posadzono grupy cyprysików groszkowych. Centralnym elementem kompozycji południowej części parku jest duża pola widokowa obsadzona dębami szypułkowymi. Drzewostan siedliskowy uzupełniono nasadzeniami grupowymi lub pojedynczymi kasztanowców białych, robinii akacjowych oraz żywotników zachodnich. Historyczny układ kompozycyjny i drożny jest obecnie średnio czytelny. W obrębie dawnych mniejszych i większych wnętrz parkowych narósł w okresie ostatnich 60. lat liczny samosiew o charakterze zarówno siedliskowym jak i ruderalnym.

Ilustracja 36: Gorzycki - założenie parkowe.

Zarówno drzewa jak i krzewy są w dobrym stanie zdrowotnym. Zespół zieleni parku posiada dużą wartość zabytkową, historyczną i artystyczną w skali regionu. W celu utrzymania charakteru parku niezbędne jest wykonywanie sukcesywnie i systematycznie prac sanitarnych i pielęgnacyjnych przy drzewostanie. Ze względu na licznie występujący samosiew niezbędne jest wykonanie szczegółowej inwentaryzacji dendrologicznej, programu gospodarki zielenią oraz projektu rewaloryzacji opracowanego w oparciu o materiały archiwalne pisane i ikonograficzne. Na tej podstawie można będzie przystąpić do rewaloryzacji parku uwzględniającej zarówno jego walory historyczne jak i współczesne potrzeby. Niezależnie od tych działań wartość zabytkowa predystynuje kompleks wraz z pałacem do objęcia ochroną na mocy gminnej i wojewódzkiej ewidencji zabytków. W trzeciej ćwierci XIX wieku obok dworu w stylu klasycystycznym powstaje folwark. Podobnie jak w wielu innych przypadkach budynki gospodarcze otrzymują otoczkę zieleni wysokiej. Do dziś zachowały się jedynie pojedyncze egzemplarze dębów szypułkowych, lip drobnolist-

nych i jesionów wyniosłych o średnicach ok. 60-70 cm, a w południowo-wschodniej partii kompleksu niewielkie plateau otoczone dębami szypułkowymi i lipami drobnolistnymi. Zespół zieleni zachował się na folwarku tylko w niewielkim stopniu, co niewątpliwie obniża jego wartość przyrodniczą i zabytkową. Jednakże ze względu bezpośrednio sąsiedztwo z kompleksem dworsko – parkowym powinien być zachowany. W celu utrzymania jeszcze istniejących walorów zabytkowych na starodrzewie powinny być prowadzone prace sanitarne i pielęgnacyjne. W miarę „wypadania” drzew szpaleru powinien on być uzupełniany z zachowaniem historycznych gatunków.

3. **pałacowe** - zakładane w sąsiedztwie pałaców w wieku XVIII i XIX. Mają, niemal we wszystkich przypadkach, kompozycję krajobrazową z rozbudowanym programem i urozmaiconym zestawem gatunków drzew i krzewów, często z pawilonami i elementami małej architektury. Wspaniałym przykładem tego typu założenia jest wielkoprzestrzenny park w Gorzycach. Wielkoobszarowa kompozycja zespołu parkowego w Gorzycach powstała na bazie drzewostanu siedliskowego grądu średniego. Niewątpliwie pierwotnie był to las, w którym w XVIII wieku wybudowano niewielki pałacyk myśliwski w formie podkowy. Barokowy budynek składał się z korpusu centralnego z bramą przejazdową. Powstaje wówczas graniczny szpaler dębów szypułkowych /obecnie wzdłuż ulicy Bogumińskiej/ uzupełniany przez następne 150 lat. Kolejni właściciele niewątpliwie uzupełniali kompozycję, o czym świadczą zróżnicowane wiekowo szpalery drzew. Ostateczne ukształtowanie kompozycji parku o charakterze krajobrazowym wiązać jednak należy z działalnością rodziny von Arco. Prawdopodobnie w tym samym czasie, kiedy przebudowie ulegał barokowy pałacyk myśliwski wybudowano główny pałac. Ze względu na użyte do dekoracji elewacji plakiety z motywami myśliwskimi można przypuszczać, że pierwotnie był zamierzony również jako myśliwski, a dopiero później stał się właściwą, choć nie główną rezydencją.

Ilustracja 37: Gorzyce - tereny parku pałacowego.

Można zatem przypuszczać, że w tym czasie, tj. w połowie XIX wieku zakomponowano całość założenia parkowego. Kompozycja ta została oparta na rozległych wnętrzach parkowych w typie polan widokowych oraz /w pobliżu pałacu/ mniejszych salonach oraz gabinetach. W ich obrębie, zgodnie z zasadami kształtowania swobodnych kompozycji krajo-
brazowych wpisywano grupy lub pojedyncze egzemplarze drzew introdu-
kowanych egzotycznych i rodzimych. Były to platany klonolistne, buki
zwyczajne odmiany purpurowej, choiny kanadyjskie, wiązy grabolistne
i górskie, klony czerwone, kasztanowce białe, robinie akacjowe, dęby
błotne, tulipanowce amerykańskie i wiele innych. Prawdopodobnie z tym
etapem tworzenia kompozycji należy wiązać ukształtowanie malownicze-
go stawu na północny zachód od pałacu, powiązanego z nim duktem wi-
dokowym. W tym samym czasie powstają również dwie główne aleje ob-
sadzone szpalerami dębów szypułkowych. Kolejnym etapem rozwoju
parku było uzupełnienie kompozycji o krótką aleję lip drobnolistnych

przy pałacyku, szpaler lip drobnolistnych i jesionów wyniosłych przy obecnej ulicy Zamkowej oraz stworzenie zespołu stawów użytkowo - rekreacyjnych w północnej części założenia. O ich włączeniu w kompozycję parku świadczą towarzyszące im systemy grobli obsadzonych dębami szypułkowymi. Działania te podjęto najprawdopodobniej już po ukończeniu pałacu.

Ilustracja 38: Gorzyce - stawy rybne na terenie parku pałacowego.

Na obrzeżach parku pozostawiono duże przestrzenie otwarte łączące się w sposób naturalny z otaczającymi polami uprawnymi, bądź też służące jako miejsce polowań na dzikie ptactwo. W niezmienionej formie park pozostawał do lat 60. XX wieku kiedy to w ramach rozbudowy Wojewódzkiego Ośrodka Lecznictwa Odwykowego w trawiaste przestrzenie wewnątrz parkowych po wschodniej stronie parku wprowadzono zabudowę szpitalną oraz rozbudowano dawne szklarnie. Spowodowało to odcięcie centralnej części założenia od jego obrzeży. Proces ten był kontynuowany w latach 80. i 90. XX wieku kiedy to w kolejne wnętrza parkowe wbudowano bloki mieszkalne a od strony zachodniej kompleks obecnego Domu

Pomocy Społecznej. Historyczny układ kompozycyjny i drożny nadal jest dość czytelny, choć miejscami zatarty przez samosiew. W części wewnątrz parkowych wbudowane nowe obiekty kubaturowe znacznie obniżając wartość zabytkową zespołu oraz „odcinając” część parku od jego komponowanego centrum. Tak drzewa jak i krzewy są obecnie w zróżnicowanym stanie zdrowotnym. Zespół pałacowo – parkowy w Gorzycach jest przykładem zieleni komponowanej o bardzo dużej wartości wartości zabytkowej, co znalazło swój wyraz w objęciu go ochroną poprzez wpisanie do rejestru zabytków decyzją nr A/1388/89 z dnia 10.10.1989 r. Wykonywanie prac sanitarnych i pielęgnacyjnych przy drzewostanie. W celu utrzymania walorów zabytkowych kompleksu niezbędne jest sukcesywne, systematyczne prowadzenie prac sanitarnych i pielęgnacyjnych na drzewostanie, w tym uzupełnianie obsadzeń szpalerowych z zachowaniem pierwotnych, historycznych gatunków. Niezbędne jest przede wszystkim wykonanie szczegółowej inwentaryzacji dendrologicznej, programu gospodarki drzewostanem oraz projektu rewaloryzacji całego założenia (niezależnie od obecnego stanu własnościowego). Projekt powinien zostać opracowany na podstawie materiałów archiwalnych pisanych i ikonograficznych uwzględniających zarówno wartości historyczne, artystyczne i zabytkowe jak i współczesne potrzeby wynikające między innymi z różnych sposobów użytkowania poszczególnych części parku. Na podstawie tak wykonanego projektu dopuszczalne będzie wdrożenie (być może etapowe) procesu rewaloryzacji.

4. **ogólnodostępne** – zakładane z myślą o korzystaniu przez ludność miejscową, powstające od pierwszej połowy XIX do pierwszej połowy XX wieku: „Olszynka” w Bluszczowie i „Dąbki” w Rogowie. Oba powstały jako parki na bazie siedliska leśnego, w typie „lasku miejskiego” przy czym tylko ten drugi utrzymał większość walorów zabytkowych. Park „Dąbki” założony został z wykorzystaniem drzewostanu siedliskowego grądu wysokiego. Ze względu na zdecydowaną przewagę w składzie den-

droflory dębów szypułkowych (obecnie o średnicach od 45 do 65 cm) określono nazwę parku. Jest to niewielki obszar o charakterze leśnym, bez zdecydowanej formy kompozycyjnej. Po usytuowaniu w obrębie parku pomnika oraz elementów małej architektury parkowej zieleni uzupełniono o pojedyncze nasadzenia modrzewi europejskich, żywotników zachodnich, cisów pośrednich, oraz śliw purpurowych. Obecnie, dzięki systematycznie prowadzonym na jego terenie pracom stan dendroflory można uznać za zadowalający. W celu jego utrzymania na obecnym poziomie należy jedynie kontynuować dotychczasowe działania.

Ilustracja 39: Bluszczów - park "Olszynka".

Podobne, jak w kompozycji parków tendencje, rządziły w XIX i na początku XX wieku układami zieleni cmentarnej w gminie Gorzyce. Zasadniczo cmentarze komponowano ze szpalerami obwodowymi, granicznymi, złożonymi głównie z lip drobnolistnych oraz dębów szypułkowych. W niektórych przypadkach kompozycję wzbogacano gatunkami egzotycznymi drzew i krzewów. Przykładami takich kompozycji są oba cmentarze w Gorzycach, przy czym jedynie tzw. „stary” zachował większość cech stylowych (nowy jest obecnie prak-

tycznie pozbawiony starodrzewu). Cmentarz ten został założony na dość nietypowym planie owalnym. Taka kompozycja świadczy o tym, że pierwotnie była to najprawdopodobniej nekropolia prywatna. Tezę tę potwierdza obecność na cmentarzu obejścia z herbem rodziny Arco. Kompozycję zieleni tworzy przede wszystkim obwodowy szpaler lip drobnolistnych o średnicach 60-70 cm, w wieku około 90 lat. Szpaler ten był kilkakrotnie uzupełniany z zachowaniem gatunku. Główną oś kompozycyjną podkreśla centralnie zakomponowana aleja obsadzona lipami drobnolistnymi. W południowej części cmentarza znajduje się obecnie współczesna kapliczka obok której rośnie okazowa lipa drobnolistna /dwuzrost/ o średnicy ok. 1,8 m. należy domniemywać, że miejsce to miało wcześniejszą tradycję związaną z funkcją funeralną. Kompozycję uzupełniają skupiny i pojedyncze krzewy: np. bukszpan wieczniezielony, lilaki. W późniejszych latach tj. w drugiej połowie XX w. oraz na początku XXI wieku kompozycje ubożeją cmentarze – parki przekształcają się w nekropolie obsadzone jedynie obwodowo krzewami zimozielonymi, głównie żywotnikami zachodnimi. Obecnie historyczny układ kompozycyjny i drożny jest czytelny. Zarówno drzewa jak i krzewy są w dobrym stanie zdrowotnym. Zespół zieleni komponowanej tego cmentarza ma dużą wartość zabytkową. W celu zachowania wartości zabytkowych kompozycji zieleni cmentarza niezbędne jest sukcesywne, okresowe wykonywanie prac sanitarnych i pielęgnacyjnych przy drzewostanie. W przypadku zamierania poszczególnych egzemplarzy starodrzewu powinno nastąpić uzupełnianie obsadzeń szpaleru obwodowego oraz alei głównej lipami drobnolistnymi. Ze względu na wysoką wartość historyczną, artystyczną i przyrodniczą cmentarza niezbędne jest opracowanie jego karty i ujęcie w gminnej i wojewódzkiej ewidencji zabytków. Zasadne wydaje się również przekształcenie go w park kulturowy.

Z kolei wielowiekową tradycję miejsca w pełni odzwierciedlają historyczne kompozycje zieleni towarzyszące małej architekturze sakralnej. W przypadku terenu gminy Gorzyce najstarsze z nich to lipy drobnolistne. Symbolikę lipy można wiązać z tradycją wypływającą z mitologii słowiańskiej. Były one

sadzone jako drzewa opiekuńcze, pozostawiając je w formie naturalnej. Najpiękniejszym przykładem jest okazowa lipa drobnolistna towarzysząca figurze św. Jana Nepomucena w Bluszczowie. Powinna ona znaleźć się pod ochroną prawną: albo jako pomnik przyrody, lub w zespole z pomnikiem gminnej ewidencji zabytków. Kontynuacją tradycji są młodsze od niej lipy drobnolistne przy kaplicy w Bełznicy i krzyżu Męki Pańskiej w Turzy Śląskiej. Podobnie jak w przypadku cmentarzy w drugiej połowie XX wieku te okazałe drzewa opiekuńcze zostały zastąpione żywotnikami zachodnimi, podobnie jak przy krzyżu w Rogowie. W celu utrzymania kompozycji zieleni przy tych obiektach niezbędne jest sukcesywne, okresowe wykonywanie prac sanitarnych i pielęgnacyjnych przy drzewostanie. W przypadku zamierania poszczególnych egzemplarzy starodrzewu powinno następować uzupełnianie obsadzeń lipami drobnolistnymi przy zachowaniu historycznej lokalizacji.

VIII. GENERALNE WYTYCZNE KONSERWATORSKIE

VIII.I. Cele Programu Opieki Nad Zabytkami na terenie Gminy Gorzyce.

Zapisy niniejszego programu powinny stanowić integralną część prawa lokalnego w postaci zgodnej z obowiązującymi przepisami prawa na terytorium kraju. Ich uszczegółowieniem winien być program rewaloryzacji wytypowanych obszarów i zespołów oraz poszczególnych obiektów. Działalność zmierzająca do zachowania i poprawienia stanu konserwatorsko–technicznego należy skoncentrować na układach i zespołach przestrzennych oraz obiektach opracowanych w przedmiotowej dokumentacji: ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków, a w szczególności sugerowanych do wpisu do rejestru zabytków.

Zamierzeniem Gminy winno być dążenie do utrzymania obecnego zasobu substancji zabytkowej, jak i dążenie do poprawy jego stanu zachowania. Uwarunkowania dotyczące programów, procesów i technologii konserwatorskich oraz wymogów projektowych należy opracować indywidualnie dla każdego

z obiektów lub zespołów przestrzennych, zgodnie z obowiązującymi przepisami prawnymi i w uzgodnieniu ze stosownymi organami oraz służbami. Należy zaprojektować otoczenie obiektów w taki sposób, aby podkreślało ich znaczenie w strukturze przestrzeni ulicy i obszaru. Problematyka konserwacji obiektów wymaga współpracy między gminą a właścicielami tychże obiektów. Warunkiem powodzenia działań formalno - prawnych jest definitywne rozwiązanie problemu utrzymania, użytkowania i remontów konserwatorskich obiektów. Wykonanie wskazanych zadań ramowych pozwoli na powstanie przestrzeni publicznej o charakterze uniwersalnym, przy zachowaniu funkcjonalności obszaru. W przeciwnym wypadku wszelkie działania będą skazane na niepowodzenie, a obiekty kubaturowe, których stan obecny jest już często bardzo zły, ulegną całkowitemu zniszczeniu. Istotnym elementem warunkującym utrzymanie i podnoszenie wartości dziedzictwa kulturowego gminy byłoby stworzenie w porozumieniu z innymi samorządami gmin oraz miast i powiatów programu o charakterze regionalnym, ukierunkowanym na ochronę dziedzictwa dawnych księstw, w granicach których znajdowały się Gorzyce. Ochroną objąć należy również obiekty małej architektury, znajdujące się na przedmiotowym obszarze, posiadające wartości zabytkowe. Na obiektach tych należy prowadzić prace konserwatorskie pod nadzorem stosownych służb. Stanowią one istotny element kulturowy przestrzeni. Na podstawie istniejących uregulowań prawnych należałoby ustanowić zasady wspierania przedsięwzięć konserwatorskich oraz rewitalizacyjnych, prowadzonych przez innych właścicieli na przedmiotowym terenie.

W szczególności powinny one objąć wielorodzinne domy robotnicze oraz obiekty małej architektury, nierzadko stanowiące własność prywatną. Celem programu jest powstrzymanie procesów destrukcyjnych substancji zabytkowej. Problem ten obejmuje także zagadnienie konserwacji i utrzymania m.in. obiektów nieużytkowanych. Aktualne uwarunkowania krajobrazowe oraz konieczność rewitalizacji obszarów industrialnych, lub zdekomponowanych - wskazują

także na potencjalne możliwości pozyskania środków oraz dotarcia do źródeł finansowania przedmiotowych zagadnień.

Należy sukcesywnie rozbudowywać zasób dokumentacji dotyczących substancji wyszczególnionej w niniejszym opracowaniu. Sugeruje się również opracowanie pełnego zasobu informacji o wszelkiego typu źródłach dotyczących historii obecnej gminy oraz o miejscu ich przechowywania. Zasób nie może ograniczać się jedynie do źródeł publicznych i państwowych. Powinien także objąć archiwa prywatne, związków wyznaniowych oraz archiwów poza granicami kraju. Docelowo niezwykle korzystnym dla gminy Gorzyce byłoby opracowanie jego monografii z ujęciem zasobów zabytkowych. Dotychczasowe materiały są wybiórcze i niekompletne. Program powinien przyczynić się do dalszego rozwoju gminy oraz podniesienia jej atrakcyjności w aspekcie połączenia wartości kulturowych i krajobrazowych. Umożliwia także wpisanie się gminy i wsi w realizację stosownych zapisów planów zagospodarowania przestrzennego Województwa Śląskiego (Uchwała Nr II/21/2/2004 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 21 czerwca 2004 roku w sprawie uchwalenia "Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego").

VIII.II.Generalne wytyczne urbanistyczne.

Obecny układ przestrzenny gminy Gorzyce to konglomerat dawnych ruralistycznych struktur urbanistycznych, połączony z zabudową osad przemysłowych o charakterze wiejskim.

1. Zachowanie historycznych układów urbanistycznych dawnych wsi.
2. Ochrona zabytkowego cmentarza, zachowanie jego rozplanowania, drzewostanu oraz zabytkowych nagrobków.
3. Rewaloryzacja kolonii robotniczych.
4. Zadbanie o najbliższe otoczenie obiektów zabytkowych tak, aby były one właściwie eksponowane i nie wchodziły w korelację przestrzenną z innymi elementami np. reklamami, znakami lub tablicami drogowymi.

5. Uwzględnienie ochrony terenów zielonych w rewaloryzowanych terenach.

VIII.III.Generalne wytyczne architektoniczne.

1. Ochrona, zachowanie i konserwacja obiektów małej architektury (na terenie gminy są to głównie krzyże i figury).
2. Prace konserwatorskie, remontowe, modernizacyjne lub adaptacyjne w obiektach zabytkowych i kulturowych należy prowadzić w porozumieniu z właściwymi służbami (Śląski Wojewódzki Konserwator Zabytków). Winny być one wykonywane i nadzorowane przez uprawnione osoby – w zależności od stanu prawnego obiektu.
3. Likwidacja obiektów tymczasowych (m.in. kiosków, straganów, blaszanych garaży) i substandardowych, będących obiektami dysharmonicznymi z zabudową zabytkową.
4. Nowa zabudowa mieszkalna gabarytem i wysokością winna być dostosowana do istniejącej zabudowy jednorodzinnej i zespołów siodłackich (1-2 kondygnacje).

VIII.IV.Postulaty konserwatorskie.

1. Wszystkie wartościowe objekty kubaturowe, objekty małej architektury (krzyże, kaplice architektoniczne oraz figury przydrożne wraz z ich bezpośrednim otoczeniem), cmentarz i objekty przemysłowe winny zostać objęte ochroną prawną na zasadzie zapisu w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, a najcenniejsze z nich należy wpisać do rejestru zabytków.
2. Zabudowa kolonii robotniczych i pojedynczych budynków rodzinnych na terenie gminy winna być sukcesywnie remontowana w ramach programu rewitalizacji.

Ponadto zaleca się:

- dążenie do utrzymania ceglanych elewacji wielorodzinnych budynków robotniczych (w sytuacji, gdy np. poprzez otynkowanie ztraca on swój walor zabytkowy)
 - dążenie do utrzymania pierwotnej formy architektonicznej wskazanych obiektów (utrzymanie kształtu i pokrycia dachu, rozmiarów i kształtu otworów okiennych i drzwiowych oraz zakaz nadbudowy obiektów) natomiast odbudowa i rozbudowa powinna odtwarzać charakter i elementy obiektów zabytkowych.
 - utrzymanie i przywracanie elementów lokalnej tradycji.
3. Obiekty kubaturowe będące w złym stanie technicznym należy remontować wg zatwierdzonych projektów konserwatorskich (z dopuszczeniem odbudowy).
 4. Sporządzenie dokumentacji ewidencyjnej (wraz z inwentaryzacyjną) starych domów mieszkalnych. Dokumentacja ta może stanowić podstawę opracowania katalogu tradycyjnej murowanej zabudowy wiejskiej na terenie gminy.
 5. Tradycyjna zabudowa wiejska oraz folwarczna obecnie zanika. Patrząc perspektywicznie, małe są szanse by powstrzymać rozbiórkę starych budynków mieszkalnych i gospodarczych, konserwować je i zachować w stanie zbliżonym do pierwotnego. Sugeruje się opracowanie dokumentacji ewidencyjnej, inwentaryzacyjnej dla istniejących jeszcze obiektów tego typu. Na terenie gminy do dnia dzisiejszego nie zachowała się żadna chałupa drewniana, a domy murowane, będące przykładem tradycyjnej zabudowy wiejskiej ze względu na stan zachowania systematycznie są rozbierane. Zapewne w ciągu kilkunastu lat tradycyjne domy wiejskie znikną bezpowrotnie lub w wyniku modernizacji zostaną całkowicie przekształcone. Najwartościowsze domy wiejskie w formie pierwotnej, nie przebudowane, z zachowaną dawną stolarką okienną i drzwiową, pokryciem dachu oraz detalem architektonicznym i wyprawami tynkarskimi na terenie gminy zachowały się w pojedynczych przykładach.

6. Należy chronić w miarę możliwości pierwotną stolarkę okienną i drzwiową (wraz z kolorystyką), w przypadku modernizacji budynku należy dążyć do odtworzenia kształtu, materiału, podziałów i profili pierwotnych drzwi i okien (na podstawie zachowanej dokumentacji ikonograficznej lub poprzez analogię).
7. Należy dążyć do zachowania pierwotnej formy, rodzaju pokrycia i kształtu dachów w fasadach z dopuszczeniem w uzasadnionych przypadkach pokrycia alternatywnego, o podobnym kształcie i kolorze.
8. Ewentualna rozbiórka budynków (przykłady tradycyjnej zabudowy wiejskiej lub robotniczej) powinna być poprzedzona wykonaniem dokumentacji ewidencyjnej, np. karty ewidencyjnej zabytków architektury i budownictwa lub inwentaryzacją architektoniczną, na podstawie której właściwa służba ochrony zabytków udzieli stosownej zgody. Dokumentację tę należy przekazać właściwej służbie ochrony zabytków, udzielającej zgody na rozbiórkę.
9. Znalezienie nowych funkcji dla budynków nieużytkowanych, w pierwszej kolejności zagrożonego pałacu „dolnego” w Gorzycach oraz budynków folwarcznych w Gorzyczkach i Turzy Śląskiej.
10. Rewaloryzacja starego cmentarza w Gorzycach. Sukcesywna konserwacja istniejących, nielicznych nagrobków, poprzedzona opracowaniem projektu remontu konserwatorskiego (w pierwszej kolejności rodziny Arco).
11. Obiekty małej architektury znajdujące się w złym stanie technicznym należy sukcesywnie poddawać pracom konserwatorskim (znaczna część kamiennych krzyży, figur przydrożnych i innych ma ponad stuletni rodowód i wymaga podjęcia prac konserwatorskich). Obiekty kamienne winny być konserwowane przez dyplomowanych konserwatorów dzieł sztuki, specjalizujących się w konserwacji rzeźby kamiennej i detalu architektonicznego. Wszelkie prace konserwatorskie winny być poprzedzone opracowaniami w zakresie remontu konserwatorskiego.

12. Dla celów popularyzatorsko - edukacyjnych sugeruje się opracowanie i wydanie materiałów traktujących o dziedzictwie kulturowym „małej ojczyzny” w formie broszur lub szerszej publikacji książkowej². Publikacje te powinny objąć tradycyjną zabudowę wiejską, zabudowę folwarczną, kościoły wraz z wyposażeniem, małą architekturę, obiekty związane z przemysłem.

VIII.V. Generalne wytyczne dla terenów zieleni zabytkowej.

1. Opracowanie projektów waloryzacji zieleni zabytkowej na terenie gminy.
2. Rewaloryzacja historycznych terenów zielonych (w pierwszej kolejności parku krajobrazowego w Gorzycach i parku dworskiego w Gorzyczkach), stworzenie atrakcyjnych miejsc rekreacyjnych.
3. Pielęgnacja istniejących pomników przyrody.
4. Uwzględnianie powierzchni parkowych przy wkraczaniu zabudowy.
5. Uzupełnienie i zachowanie, w miarę możliwości, istniejących obsadzeń dróg, przy zachowaniu warunków technicznych.
6. Dążenie do odtworzenia obsadzeń obwodu cmentarzy oraz alei.

IX. PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI A ZAMIERZENIA GMINY GORZYCE

IX.I. Główne cele polityki gminnej związane z ochroną zabytków.

Zasadnicze cele polityki gminnej związane z ochroną zabytków wytycza się w trzech głównych kierunkach:

1. udokumentowanie zabytków i ich inwentaryzacja, utworzenie bazy danych o obiektach zabytkowych z terenu gminy,

²Gmina Gorzyce wydała już wartościową książkę pt „Skarby historii, kultury i sztuki gmin pogranicza. Gorzyce i Dolna Lutnia” autorstwa Daniela Jakubczyka. Również Starostwo w Wodzisławiu Śląskim prowadzi tego typu działanie, wydając folder pt. „Zespół pałacowo-parkowy w Gorzycach”.

2. upowszechnianie i promocja dziedzictwa kulturowego, połączone z edukacją regionalną młodzieży szkolnej,
3. opracowanie studialnej dokumentacji stanowiącej podstawę rewaloryzacji kolonii robotniczej „Fryderyk”.

1. Dokumentowanie zabytków gminy, inwentaryzacja obiektów zabytkowych, utworzenie bazy danych o obiektach zabytkowych z terenu gminy.

Obiekty zabytkowe (zarówno nieruchome, jak i tzw. „ruchome”) na terenie gminy Gorzyce są stosunkowo słabo udokumentowane. Brak dokumentacji konserwatorskiej (zarówno w formie studialnej, jak i ewidencyjnej, szeroko rozpowszechnionej w środowisku konserwatorskim w formie tzw. kart ewidencyjnych zabytków architektury i budownictwa, zwanych powszechnie „białymi kartami”). Opracowywana wraz z niniejszą dokumentacją Gminna Ewidencja Zabytków ma m. in. na celu rozpoznanie zasobu zabytkowego gminy. Jej podstawą są tzw. karty adresowe Gminnej Ewidencji Zabytków. Jednakże karty te zawierają jedynie podstawowe informacje o obiekcie: adres/lokalizację, zdjęcie i określenie czasu powstania. Brak innych ważnych informacji o zabytkach dziedzictwa kulturowego: materiału z którego wykonany jest obiekt, funkcji, własności, stanu zachowania, opisu, danych bibliograficznych i archiwalnych, jego historii, określenia stylu w którym jest wykonany i autora projektu. Dla lepszego rozpoznania zasobu zabytkowej gminy zasadnym jest wykonanie bardziej szczegółowej dokumentacji, czy to w formie zagadnień typologicznych (traktowanych tematycznie), czy też w formie kart ewidencyjnych zabytków architektury i budownictwa tzw. kart białych indywidualnych obiektów lub innej dokumentacji ewidencyjnej. Wskazana pierwsza forma opracowania powinna obejmować obiekty jednego typu, w ich historycznym rozwoju. W pierwszej kolejności należy opracować typy obiektów, których istnienie jest zagrożone:

- obiekty folwarczne wraz z dworami,
- obiekty przemysłowe związane z górnictwem i z kolejnictwem.

W następnej kolejności dokumentalizować i opracowywać należy obiekty podlegające modernizacji (szczególnie szeroko stosowanym o ostatnim okresie wymianom stolarki i ociepleniom), adaptacjom i przekształceniom. Nierzadko w wyniku tych prac obiekty tracą swoje pierwotne cechy zabytkowe. „Unowocześnianiu” szczególnie podlegają wiejskie budynki mieszkalne i gospodarcze. Zachowane są budynki dwóch kolonii robotniczych oraz na terenie gminy w Gorzyczkach i w Olzie.

Ostatnią grupę stanowią obiekty, których istnienie nie jest zagrożone i nie podlegają one modernizacjom. Są to: kościoły, cmentarz, kaplice oraz obiekty małej architektury. Obiekty sakralne (kościół, kaplice) i cmentarz posiadają elementy (nieliczne) zabytkowego wyposażenia, tzw. obiekty ruchome – które również winny być dokumentalizowane i zewidencjonowane.

Ze względu na stosunkowo obszerny zasób obiektów mających podlegać dokumentalizowaniu i ewidencjonowaniu pierwszy etap tych prac powinien dotyczyć szeroko zakrojonej dokumentacji fotograficznej. Prowadzić ją można dwutorowo: przez profesjonalnych fotografów oraz aktywizując mieszkańców, a szczególnie młodzież. Ten drugi sposób można przeprowadzić, ogłaszając różnego rodzaju konkursy fotograficzne oraz poszukując materiałów archiwalnych – zdjęć, pocztówek, map. Elementem uzyskania dodatkowych informacji faktograficznych i historycznych może być ogłoszenie szeroko upowszechnionych konkursów wśród młodzieży i pozostałych mieszkańców gminy Gorzyce, dotyczących historii, zdarzeń, zwyczajów, opowieści a nawet podań związanych z poszczególnymi obiektami na terenie gminy (zarówno historycznymi, czy architektonicznymi przyrodniczymi). Pomocne w realizacji zadania mogą być również wywiady środowiskowe przeprowadzone przez młodzież (w ramach konkursów, czy zajęć szkolnych). Tematyka wywiadów dotyczyć może m. in. małej architektury i zabudowy prywatnej (jednorodzinnej, rodzinnej, itd.). Zebrany materiał ikonograficzny i dokumentacyjny oraz relacje mieszkańców będą podstawą opracowania bazy danych o zasobach kulturowych, jego dziedzictwie i zwyczajach w gminie.

2. Upowszechnianie i promocja dziedzictwa kulturowego, połączone z edukacją regionalną młodzieży szkolnej.

Utworzenie w/w dokumentacji o charakterze ewidencyjnym i fotograficznym stanowić może bazę danych dla obiektów zabytkowych na terenie gminy. Może mieć ona różne formy: czy tradycyjnego wydawnictwa lub założonej strony internetowej obiektów zabytkowych (aktualizowaną i poszerzaną z biegiem czasu oraz wzbogacaną dokumentacją zdjęciową).

Niezwykle ważnym dla zachowania dziedzictwa kulturowego jest jego upowszechnianie wśród mieszkańców. Tylko poznanie wartości obiektów zabytkowych i docenienie przez ich właścicieli, użytkowników i innych mieszkańców pozwoli na dalsze trwanie i funkcjonowanie zabytków. Cele te osiągnąć można m. in. wydając publikacje o charakterze popularno-naukowym i bezpłatne foldery³ (w ramach promocji gminy), monografie historyczne⁴. Sugeruje się zainicjowanie działań edukacyjnych i popularyzatorskich prowadzonych przez szkoły i gminne instytucje kultury (wykłady dotyczące historii regionu i jego dziedzictwa kulturowego, lekcje muzealne), organizowanie konkursów fotograficznych i innych konkursów (np. dotyczących opowieści o historii zabytkowych budynków w gminie - domu rodzinnego, domu „sąsiada”, czy kapliczki, krzyża, figury przydrożnej lub innych obiektów).

Ważnym elementem upowszechniania wśród mieszkańców oraz przybyłych turystów, może być opracowanie szlaków związanych z dziedzictwem kulturowym gminy, np. szlaku obiektów zabytkowych występujących na terenie gminy (nie tylko obiektów wpisanych do rejestru zabytków), szlaku łączącego wszystkie miejsca związane z historią rodu Larischów, czy szlaku obiektów małej architektury sakralnej.

3 Takie działanie prowadzi m.in. miasto Cieszyn wydając publikacje w formie broszur o charakterze popularno-naukowym, a dotyczące przykładowo kościołów cieszyńskich, szlaku książąt cieszyńskich – Piastów, czy Habsburgów, cmentarzy, zieleni itd. Publikacje te stanowią podstawę opracowania niewielkich folderów rozdawanych bezpłatnie w informacji turystycznej.

4 Działanie takie inicjuje coraz więcej miast i gmin w województwie, m. in. Bieruń, Łęczyny, Będzin, Częstochowa, Bielsko-Biała, Cieszyn a ostatnio Sosnowiec i Katowice (gdzie trwają prace nad monografiami tychże miast).

3. Kontynuowanie rewaloryzacji kolonii robotniczej „Fryderyk”.

Obecnie zabudowa kolonii znajduje się w niezadawalającym stanie zachowania. Większość domów posiada jeszcze pierwotny charakter. Wymagają one jednak remontów. W niektórych obiektach mieszkańcy zaczynają zmieniać wygląd budynków. Docelowo sugeruje się przeprowadzenie rewaloryzacji całego układu urbanistycznego, jak i poszczególnych jego obiektów. Prace remontowo-konserwatorskie związane z przywróceniem rzeczywistej wartości zaniedbanych i zdegradowanych obiektów winny być poprzedzone wykonaniem dokumentacji z programami prac remontowo-konserwatorskich dla poszczególnych domów mieszkalnych. Dokumentacja ta winna być poprzedzona ewidencją pierwotnej stolarki okiennej i drzwiowej, tj. opracowaniem występujących typów stolarki oraz określeniem użytych materiałów oraz pierwotnej kolorystyki (okien, drzwi, tynków).

4. Gmina Gorzyce podjęła inicjatywę objęcia ochroną prawną zabytkowych domów robotniczych kolonii „Fryderyk”. Na jej wniosek w 2009 r. część kolonii, tj. budynki robotnicze (przy ul. Leśnej 1, 3, 5, 7 i ul. Kopalnianej 57, 59, 61) wpisane zostały do rejestru zabytków województwa śląskiego pod numerem A/276/09. Sugeruje się rozważenie podjęcia czynności prawnych z pozostałą częścią kolonii, tj. budynkami urzędniczymi i dawną willą dyrektora kopalni i zawnioskowaniem do wojewódzkiego konserwatora zabytków o ich wpis do rejestru zabytków. Dotychczas zrewaloryzowano dwa budynki robotnicze. W ciągu najbliższych lat planuje się kontynuację prac konserwatorskich przy następnych budynkach kolonii.

5. Rekomendowanie Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków obiektów najcenniejszych w krajobrazie gminy do objęcia ochroną prawną w formie wpisu do rejestru zabytków (wg tabeli w rozdziale IV).

Zgodnie z art. 9.1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz.U. Nr 162, poz. 1568, z późn. zm.) obiekty nieruchomości mogą być wpisane do rejestru zabytków na wniosek właściciela lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy lub z urzędu.

6. Decyzją nr A/1388/89 z dnia 10.10.1989 zespół pałacowo-parkowy w Gorzycach został wpisany do rejestru zabytków. W ramach założenia ochroną objęte zostały dwa pałace oraz park krajobrazowy w stylu angielskim, w granicach zaznaczonych na mapce, a stanowiącej integralną część decyzji. W ramach zaznaczonych na mapce obszarów znalazły się nie tylko w/w pałace i park, ale również obszary rolne. Uzasadnionym wydaje się zrewidowanie granic ochrony konserwatorskiej i skreślenie części terenów na których nie występuje park krajobrazowy i obszary zalesione.

IX.II. Wpis do rejestru zabytków – ochrona obiektów.

W niniejszym opracowaniu wskazano obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz pretendujące do przedmiotowego wpisu. Wpis do rejestru zabytków daje m.in. możliwość uzyskania dotacji na prace konserwatorsko-remontowe przy obiekcie.

Zalecenia:

- rekomendowanie Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków obiektów najcenniejszych w krajobrazie gminy sugerowanych do objęcia ochroną prawną w formie wpisu do rejestru zabytków. Zgodnie z art. 9.1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz.U. Nr 162, poz. 1568, z późn. zm.) obiekty nieruchomości mogą być wpisane do rejestru zabytków na wniosek właściciela lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy lub z urzędu.

- objęcie miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego wszystkich obszarów Gminy, w tym wskazanie w planach zasad ochrony obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków.

IX.III.Dotacje.

Podstawowym warunkiem udzielania dofinansowania jest wpis do rejestru zabytków obiektu, na który czynione są starania o dotacje (do rejestru „A” – zabytki nieruchome, do rejestru „B” – tzw. zabytki ruchome, do rejestru „C” – zabytki archeologiczne).

O dotację może się ubiegać właściciel lub posiadacz zabytku albo jednostka posiadająca zabytek w trwałym zarządzie.

O dofinansowanie można ubiegać się m.in. u:

- Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w Warszawie (termin składania wniosków: do 30 listopada i 31 marca),
- Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach (termin składania wniosków: do 28 lutego – o dotację na prace planowane w danym roku, do 30 czerwca – o refundację).

Zarówno u Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach, jak i u Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w Warszawie można się starać o dotacje na planowane prace (w cyklu jednorocznym), jak i o refundację kosztów poniesionych na prace przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (na całość prac ujętych pozwoleniem konserwatorskim, zakończonych i odebranych przez urząd konserwatorski).

- w Urzędzie Marszałkowskim w Katowicach (termin ogłaszany indywidualnie – na stronie internetowej urzędu - www.silesia-region.pl, zakładka konkursy)
- w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych - Funduszu Kościelnym.

Dotacje z Funduszu Kościelnego są udzielane wyłącznie na planowane remonty i konserwację zabytkowych obiektów o charakterze sakralnym i to tylko na wykonywanie podstawowych prac zabezpieczających sam obiekt (w szczególności

remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwłamaniowej i przeciwpożarowej itp.). Z Funduszu nie finansuje się remontów i konserwacji obiektów towarzyszących (takich jak np.: dzwonnice wolnostojące, krzyże), ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych (takich jak np.: obrazy, ikonostasy, stalle, epitafia, szaty i naczynia liturgiczne, instrumenty muzyczne, dzwony) oraz otoczenia świątyni, a także stałych elementów wystroju wewnątrz (takich jak np.: polichromie, freski, witraże i posadzki).

Ponadto prywatni właściciele, związki wyznaniowe (np. Parafie) itp. mogą się starać o dotację na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku w jednostkach samorządu na szczeblu gminy i powiatu. Każda z instytucji dofinansowujących prace przy zabytkach ma indywidualne zasady przyznawania dofinansowania, oddzielne formularze i może wymagać różnych załączników. W części gmin Województwa Śląskiego na stałe funkcjonuje w ich budżecie fundusz dofinansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku, a radni corocznie podejmują uchwałę co do jego wysokości, a w późniejszej fazie określają jego beneficjentów. Występują też gminy w województwie, które każdorazowo indywidualnie określają beneficjenta i kwotę dotacji (uchwałą rady).

W poszczególnych jednostkach samorządu (zarówno na szczeblu Województwa - Urzędzie Marszałkowskim, jak i na szczeblu powiatu i gminy) oraz w Funduszu Kościelnym można się starać o dotacje na prace planowane (zazwyczaj w cyklu jednorocznym).

W Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego w Warszawie, u Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach oraz w Urzędzie Marszałkowskim w Katowicach dofinansowanie może zostać udzielone na:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- przeprowadzenie badań konserwatorskich, architektonicznych lub archeologicznych;

- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego;
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrza;
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50 % oryginalnej substancji tej przynależności;
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych;
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt 7-15;
- zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

W w/w instytucjach można starać się o dofinansowanie do 50 % kosztów wykonania prac ujętych w pkt. 1-17. Jeżeli zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową, wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac lub gdy jego stan zachowania wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, można starać się o dofinansowanie do 100% kosztów potrzebnych na przeprowadzenia tych prac.

IX.IV.Dominanty przestrzenne - historyczne – pozytywne.

1. Kościół parafialny p.w. Anioła Stróża w Gorzycach, ul. Kościelna 1,
2. Kościół parafialny p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Rogowie, ul. Raciborska 40,
3. Kościół parafialny p.w. NMP Królowej Pokoju w Olzie, ul. Szkolna,
4. Kościół parafialny p.w. Matki Bożej Fatimskiej w Turzy Śląskiej, ul. Tyśiąclecia.

X.ARCHEOLOGIA

Patrz: opracowanie archeologiczne – format A3.

XI. SPISY**XI.1. Spis obiektów.****WYKAZ OBIEKTÓW KUBATUROWYCH**

		BEŁSZNICA
1.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. RACIBORSKA 18
2.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. RACIBORSKA 26
3.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. RACIBORSKA 31
		CZYŻOWICE
4.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. WIEJSKA 34
		GORZYCE
5.	DAWNY PAŁAC	UL. BOGUMIŃSKA
6.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. BOGUMIŃSKA 13
7.	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. ŚW. ANIOŁA STRÓŻA	UL. KOŚCIELNA PARAFIA PRZY UL. OGRODOWEJ 1
8.	PROBOSTWO	UL. OGRODOWA 1
9.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. RACIBORSKA 83
10.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. RACIBORSKA 103
11.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. WIEJSKA 19
12.	DAWNA LODOWNIA	UL. ZAMKOWA
13.	DAWNY PAŁAC	UL. ZAMKOWA 8
		GORZYCZKI
14.	DAWNY FOLWARK	UL. WIEJSKA
15.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. KOPALNIANA 57
16.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. KOPALNIANA 59
17.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. KOPALNIANA 61
19.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. LEŚNA 1
20.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. LEŚNA 3
21.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. LEŚNA 5
22.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. LEŚNA 7
23.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. LEŚNA 39
24.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. LEŚNA 40
25.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. LEŚNA 41
26.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. LEŚNA 42
27.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. LEŚNA 44
28.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. LEŚNA 46

		ODRA
29.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. GŁÓWNA 34
30.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. GŁÓWNA 44
31.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. GŁÓWNA 54
		OLZA
32.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. BOGUMIŃSKA 5
33.	DAWNY FOLWARK	UL. BOGUMIŃSKA 37
34.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. DWORCOWA 17
35.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. DWORCOWA 19
37.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. DWORCOWA 72
38.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. DWORCOWA 90
39.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. DWORCOWA 92
40.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. DWORCOWA 94
41.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. DWORCOWA 96
42.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. DWORCOWA 98
43.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. DWORCOWA 102
44.	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. NAJŚWIĘTSZEJ MARII PANNY KRÓLOWEJ POKOJU	UL. SZKOLNA 9
45.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. WIEJSKA 18
46.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. WIEJSKA 44
		OSINY
47.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. WŁADYSŁAWA SIKORSKIEGO 47
		ROGÓW
48.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. CZYŻOWICKA 2
49.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. RACIBORSKA 28
50.	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. NAJŚWIĘTSZEGO SERCA PANA JEZUSA	UL. RACIBORSKA 40
51.	SZKOŁA PODSTAWOWA	UL. SZKOLNA 2A
52.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. WYZWOLENIA 40
		TURZA ŚLĄSKA
53.	DAWNY FOLWARK	SKRZYŻOWANIE ULIC: TADEUSZA KOŚCIUSZKI 67 / WODZISŁAWSKA
54.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. POWSTAŃCÓW ŚLĄSKICH 8
55.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. POWSTAŃCÓW ŚLĄSKICH 28
56.	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. MATKI BOŻEJ FATIMSKIEJ	UL. TYSIĄCLECIA 15
		UCHYLSKO
57.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. WIEJSKA 24

58.	BUDYNEK MIESZKALNY	UL. WIEJSKA 63
-----	--------------------	----------------

WYKAZ OBIEKTÓW MAŁEJ ARCHITEKTURY

		BĘLSZNICA
1.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY	SKRZYŻOWANIE ULIC: RACIBORSKA 34 / WAŁOWA
2.	KAPLICA ARCHITEKTONICZNA	UL. WAŁOWA 23
		BLUSZCZÓW
3.	KAPLICA ARCHITEKTONICZNA	UL. KAMIENSKA 13
4.	KAPLICA ARCHITEKTONICZNA	UL. POWSTAŃCÓW ŚLĄSKICH 16
5.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY	UL. POWSTAŃCÓW ŚLĄSKICH 27
6.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY	SKRZYŻOWANIE ULIC: WIEJSKA 16 / POWSTAŃCÓW ŚLĄSKICH
7.	FIGURA ŚW. JANA NEPOMUCENA	WZGÓRZE NA GRANICY BLUSZCZOWA I ROGOWA
		CZYŻOWICE
8.	KAPLICA ARCHITEKTONICZNA	UL. DWORCOWA 87
9.	KRZYŻ CMENTARNY	UL. POLNA
10.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY	UL. WIEJSKA 34
11.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY	UL. WIEJSKA 42
12.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY	SKRZYŻOWANIE ULIC: WODZISŁAWSKA 12 / NOWA
13.	KAPLICZKA DOMKOWA	SKRZYŻOWANIE ULIC: WODZISŁAWSKA 52 / ŚRODKOWA
		GORZYCE
14.	CMENTARZ	UL. KOŚCIELNA
15.	FIGURA	UL. KOŚCIELNA
16.	KAPLICZKA SŁUPOWA	UL. KOŚCIELNA
17.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY	UL. KOŚCIELNA
18.	KRZYŻ CMENTARNY KAPLICZKOWY	UL. KOŚCIELNA
19.	KAPLICZKA DOMKOWA	UL. OGRODOWA 20
20.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY	UL. RACIBORSKA 27
21.	KAPLICA ARCHITEKTONICZNA	SKRZYŻOWANIE ULIC: WIERZBOWA 11 / KLONOWA
		GORZYCZKI
22.	KAPLICA ARCHITEKTONICZNA	UL. WIEJSKA 20
23.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY	UL. WIEJSKA 112
		ODRA
24.	KAPLICA ARCHITEKTONICZNA	UL. GŁÓWNA 23
25.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY	UL. GŁÓWNA 40A

26.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY	SKRZYŻOWANIE ULIC: ROGOWSKA 13 / POLNA 2
		OLZA
27.	KRZYŻ POKUTNY	UL. DWORCOWA 5
28.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY	SKRZYŻOWANIE ULIC: DWORCOWA 44 / BOGUMIŃSKA
29.	KAPLICZKA DOMKOWA	UL. DWORCOWA 102
30.	KAPLICA ARCHITEKTONICZNA	UL. WIEJSKA 16
		ROGÓW
31.	KRZYŻ POKUTNY PRZY KOŚCIELE	UL. RACIBORSKA
32.	KAPLICA ARCHITEKTONICZNA	SKRZYŻOWANIE ULIC: RACIBORSKA / LIPOWA
33.	KRZYŻ POKUTNY PRZY CMENTARZU	SKRZYŻOWANIE ULIC: RACIBORSKA / LIPOWA
34.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY	SKRZYŻOWANIE ULIC: RACIBORSKA 60A / PARKOWA
35.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY	UL. RACIBORSKA 94B
36.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY	UL. WYZWOLENIA 34
37.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY	UL. WYZWOLENIA 71
38.	KAPLICA ARCHITEKTONICZNA	UL. WYZWOLENIA 101
		TURZA ŚLĄSKA
39.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY	UL. POWSTAŃCÓW ŚLĄSKICH 29
40.	KAPLICA ARCHITEKTONICZNA	UL. POWSTAŃCÓW ŚLĄSKICH 30
41.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY	UL. POWSTAŃCÓW ŚLĄSKICH 100
42.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY	SKRZYŻOWANIE ULIC: STAROWIEJSKA / BOGUMIŃSKA
43.	KRZYŻ CMENTARNY	UL. TYSIĄCLECIA 15
44.	KAPLICZKA SŁUPOWA	UL. TYSIĄCLECIA 15
45.	KRZYŻ CMENTARNY	UL. TYSIĄCLECIA 15
46.	KAPLICZKA SŁUPOWA	UL. ZWYCIĘSTWA 5
		UCHYLSKO
47.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY	UL. WIEJSKA 63
48.	KAPLICA ARCHITEKTONICZNA	UL. WIEJSKA 68A
49.	KRZYŻ KAMIENNY KAPLICZKOWY	UL. WIEJSKA 68A
50.	POMNIK POWSTAŃCÓW ŚLĄSKICH	UL. POWSTAŃCÓW

WYKAZ OBIEKTÓW PRZEMYSŁOWYCH

1.	ZESPÓŁ ZABUDOWY DAWNEGO ZAKŁADU WYDOBYWCZEGO KOPALNIA FRYDERYK	UL. LEŚNA 45	GORZYCZKI
2.	ZESPÓŁ BUDOWLI INŻYNIERSKICH – PRZEPUST WAŁOWY Z DREWNIANYMI WROTAMI ORAZ MOSTEM	UL. WAŁOWA	OLZA
3.	WIADUKT NAD TORAMI KOLEJOWYMI	UL. PIASKOWA	GORZYCE
4.	WIADUKT NAD TORAMI KOLEJOWYMI	UL. KAMIENSKA	BLUSZCZÓW
5.	ZESPÓŁ BUDYNKÓW DAWNEJ RESTAURACJI ORAZ SALI BANKIETOWEJ	UL. RACIBORSKA 144	BELSZNICA
36.	BUDYNEK DWORCA KOLEJOWEGO, OBECNIE BUDYNEK MIESZKALNY	UL. DWORCOWA 56	OLZA

OBSZARY ZIELENI ZABYTKOWEJ

	ZESPÓŁ PARKOWO-PALACOWY	UL. BOGUMIŃSKA/ ZAMKOWA	GORZYCE
	STARY CMENTARZ	UL. KOŚCIELNA	GORZYCE
	PARK DWORSKI	UL. WIEJSKA	GORZYCZKI

XI.II.Spis ilustracji.

Ilustracja 1: Olza - stalowy most kolejowy na rzece Odrze.....	6
Ilustracja 2: Olza, ul. Bogumińska - widok ogólny folwarku.....	8
Ilustracja 3: Olza, ul. Bogumińska.....	10
Ilustracja 4: Gorzyce, ul. Piaskowa - widok ogólny.....	12
Ilustracja 5: Uchylsko, ul. Wiejska - kaplica architektoniczna wraz z kamiennym krzyżem.....	14
Ilustracja 6: Turza Śląska - ul. Kościuszki / Wodzislawska - zabudowania folwarczne.....	16
Ilustracja 7: Gorzyce – zespół parkowo-pałacowy.....	18
Ilustracja 8: Rogów, ul. Raciborska 40.....	20
Ilustracja 9: Kolonia Fryderyk, ul. Leśna - zabudowania d. kopalni.....	21
Ilustracja 10: Turza Śląska - dawna szkoła przy ulicy Powstańców 8.....	23
Ilustracja 11: Turza Śląska, zabudowania folwarczne przy ulicy Kościuszki....	24
Ilustracja 12: Olza, kościół przy ul. Szkolnej.....	26
Ilustracja 13: Rogów - widok ogólny.....	27
Ilustracja 14: Turza Śląska - budynek dworca kolejowego.....	29
Ilustracja 15: Mapa - położenie geograficzne Gminy Gorzyce.....	32
Ilustracja 16: Widok na Bluszczów.....	33
Ilustracja 17: 10 miejscowości i 2 sołectwa (Osiny, Kolonia Fryderyk) na terenie Gminy Gorzyce.....	36
Ilustracja 18: Olza, ul. Wiejska 16 - kaplica architektoniczna z około 1800 roku.	39
Ilustracja 19: Kolonia Fryderyk, ul. Leśna 1 - budynek wchodzący w skład kolonii robotniczej przy kopalni.....	41
Ilustracja 20: Gorzyce, ul. Kościelna - kościół parafialny.....	43
Ilustracja 21: Gorzyczki, d. dwór - obecnie Dom Dziecka.....	47
Ilustracja 22: Olza, ul. Wiejska 44.....	49
Ilustracja 23: Olza, dworzec kolejowy.....	50
Ilustracja 24: Gorzyce, pałac "dolny".....	53
Ilustracja 25: Gorzyczki, ul. Wiejska 6 - dom inspektora.....	54
Ilustracja 26: Turza Śląska – kościół parafialny.....	57
Ilustracja 27: Gorzyce - stary cmentarz.....	58
Ilustracja 28: Bluszczów - figura Jana Nepomucena na wzgórzu.....	59
Ilustracja 29: Olza - krzyż pokutny.....	61
Ilustracja 30: Odra, ul. Rogowska / Polna - najstarszy krzyż kamienny.....	62
Ilustracja 31: Bełsznica, ul. Wałowa 23 - kaplica architektoniczna.....	68
Ilustracja 32: Olza - przepust wałowy z drewnianymi wrotami.....	71

Ilustracja 33: Olza, ul. Dworcowa 90 - budynek Oleckiej kolonii robotniczej..	72
Ilustracja 34: Turza Śląska, ul. Powstańców 28.....	74
Ilustracja 35: Rogów, ul. Raciborska 28.....	75
Ilustracja 36: Gorzyczki - założenie parkowe.....	81
Ilustracja 37: Gorzyce - tereny parku pałacowego.....	83
Ilustracja 38: Gorzyce - stawy rybne na terenie parku pałacowego.....	84
Ilustracja 39: Bluszczów - park "Olszynka".....	86

XII.LITERATURA

ŹRÓDŁA, MATERIAŁY O CHARAKTERZE ŹRÓDŁOWYM, NIEPUBLIKOWANE OPRACOWANIA.

NIEPUBLIKOWANE

1. Archiwum Państwowe w Katowicach:

- Wyższy Urząd Górniczy w Katowicach, kartografia.

2. Archiwum Państwowe w Katowicach Oddział w Raciborzu:

- Starostwo Powiatowe w Rybniku,

- Wydział Powiatowy w Rybniku,

3. Archiwum Państwowe we Wrocławiu:

- Naczelne Prezydium Prowincji Śląskiej – Zarząd Regulacji rzeki Odry, kartografia.

4. Archiwum Muzeum w Wodzisławiu Śląskim:

- Gorzyczki, Turza Śląska, dokumentacja z badań archeologicznych,

5. Die Schul und Gemeinde Chronik von Belschnitz angelegt im Jahre 1865 vom Lehrer Grzegorzcyk, rps

6. Klon B., Monografia Rogowa do roku 1945, mps, Racibórz 1979

7. Klon Z., Historia Rogowa nad Olzą, Z. I-II, mps, Bielsko-Biała 1990

8. Kronika Gromady Olza założona z okazji otwarcia Domu Gromadzkiego, mps

9. Kronika parafii Matki Bożej Fatimskiej w Turzy Śląskiej: od założenia do 1980 r., rps

10. Kronika (Publiczna Szkoła Powszechna w Rogowie (do 2000 r.), rps

11. Kronika Publicznej Szkoły Powszechniej Olza powiat Rybnik Województwo Śląskie, rps

12. Kronika Publicznej Szkoły Powszechniej w Czyżowicach, rps

13. Kronika (Publicznej Szkoły Powszechniej w Belsznica, za lata 1945-1954), rps

14. Kronika Olza (parafialna, za lata 1930-1970), rps,
15. Musioł L., Gorzyce: monografia historyczna wsi, kościoła oraz parafii, mps, Gorzyce 1965
16. Tenże, Jedłownik: gmina i parafia, monografia historyczna, 1961
17. Tenże, Rogów: gmina i parafia, mps, Rogów 1965
18. Olzańskie ABC...: krótki przewodnik po Olzie przygotowany przez uczniów Szkoły Podstawowej im. Karola Miarki w Olzie pod kierunkiem Edyty Bogiel, mps
19. Rybka M., Kronika Bluszczowa, T. 1-2, rps
20. Tenże, Kronika budowy kościoła parafialnego w Rogowie 1946-1949, mps, Bluszczów
21. Sekmistrz K., Krzyże i kapliczki przydrożne jako element kultury i krajobrazu kulturowego na podstawie badań przeprowadzonych w Turzy Śląskiej i Czyżowicach, mps, Kraków 2003

PUBLIKOWANE

22. Brauner J., Schul-Schematismus für den Regierungsbezirk Oppeln, Zabrze 1887.
23. Codex Diplomaticus Silesiae, t. 14, Liber foundationis episcopatus vratislaviensis.
24. Dziennik Urzędowy Wojewódzkiej Rady Narodowej w Stalinogrodzie (nast. Katowicach), R. 1954, 1972.
25. Gazeta Urzędowa Województwa Śląskiego, R. 1937, 1939, 1945.
26. Handbuch des Bistums Breslau und seines Delegatur-Bezirks für das Jahr 1905 (nast.: 1909, 1916, 1920).
27. Handbuch des Grundbesitzes im Deutschen Reiche, Provinz Schlesien, Berlin 1922.
28. Herold C., Schematismus der öffentlichen katholischen und evangelischen Volksschulen des Reg.-Bez. Oppeln, Breslau 1911.
29. Hosák L., Historický Místopis země Moravsko-Slezské, Praha 2004.

30. Katalog Archidiecezji Katowickiej 2005, część II Dekanaty i parafie, Katowice 2005
 31. Kodeks Dyplomatyczny Klasztoru tynieckiego, cz. I, Lwów 1875
 32. Panic I., Sprawozdania wizytacyjne biskupów wrocławskich (z roku 1717), „Acta Historica Silesiae Superioris”, R. 1994 t. 1.
 33. Schematismus der öffentlichen katholischen Elementarschulen des Bistums Breslau, Neustadt 1888.
 34. Schlesisches Güter Adressbuch, Breslau, 1886, 1894, 1902, 1905, 1909, 1921.
 35. Schul-Schematismus für den Regierungsbezirk Oppeln, 1887.
 36. Schematyzm Archidiecezji Katowickiej 2009, Katowice 2009.
 37. Triest F., Topographisches Handbuch von Oberschlesien, 2 Th., Breslau 1864.
 38. Tygodnik Powiatowy na powiat rybnicki, R. 1924.
 39. Zimmermann F. A., Beyträge zur Beschreibung von Schlesien, Band 3, Brieg 1784.
- OPRACOWANIA PUBLIKOWANE - opracowania zwarte i periodyki z ważniejszymi artykułami
40. Borek H., Górny Śląsk w świetle nazw miejscowych, Opole 1988.
 41. Chlebik G., Polasek Z., Skarby przyrody pogranicza, Gorzyce 2005
 42. Czapliński M. (red), Historia Śląska, Wrocław 2002.
 43. Dobrowolski T., Sztuka na Śląsku, Katowice-Wrocław 1948.
 44. Tenże, Sztuka województwa śląskiego, Katowice 1933
 45. Dokoupil L. (red), Biografický slovník Slezska a severní Moravy, sešit 14, Ostrava 2001.
 46. Drabina J., Górny Śląsk. Przewodnik historyczny, Wrocław 2002.
 47. Dulias R., Hibszer A., Województwo śląskie. Przyroda, gospodarka, dziedzictwo kulturowe, Krzeszowice 2004.

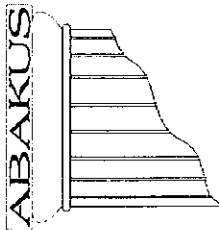
48. Dworsatschek M., Polska w dawnej kartografii. Historyczne ziemie polskie na mapach do początku XIX w. w zbiorach Ossolineum, Wrocław 2008.
49. Dzieje katowickiego okręgu kolejowego, opracowanie zbiorowe, Katowice 1997.
50. Encyklopedia Powstań Śląskich, Opole 1982.
51. Fojcik J., Śląski ruch śpiewaczy 1945-1974, Katowice 1983.
52. Tenże, Materiały do dziejów ruchu śpiewaczego na Śląsku, Katowice 1961.
53. Foltyn E., Szydłowski J., Foltyn E., Archeologia regionu cieszyńskiego, Katowice 2004.
54. Gruszczyk M., Zatrzymane w pamięci. Dawny powiat rybnicki na pocztówce, Racibórz 2004.
55. Gumowski M., Herby i pieczęcie miejscowości województwa śląskiego, Katowice 1939.
56. Henke F.I., Kronika, czyli opis topograficzno-historyczno-statystyczny miasta i wolnego mniejszego państwa stanowego Wodzisław na Górnym Śląsku, Wodzisław 2001.
57. Jakubczyk D., Skarby historii, kultury i sztuki gmin pogranicza. Gorzyce i Dolna Lutnia, Gorzyce 2007.
58. Tenże, Spotkania przy granicy: polsko-czeski przewodnik po gminie Gorzyce i mieście Boguminie, Gorzyce 2011
59. Tenże, Wspólne ścieżki: gminy na królewskim szlaku, Godów 2011
60. Katalog zabytków sztuki w Polsce, T. VI województwo katowickie, zeszyt 14 powiat wodzisławski, Warszawa 1960.
61. Kloch B., Najstarsze parafie Górnego Śląska, Racibórz, brw.
62. Koleją z Katowic do Raciborza, opracowanie zbiorowe, Rybnik 2006.
63. Korta W., Historia Śląska do 1763 roku, Warszawa 2003.
64. Korzeniowska W., Ziemiaństwo na Górnym Śląsku, w XIX i XX w., Opole 1997.
65. Kozina I., Pałace i zamki na pruskim Górnym Śląsku w latach 1850-1914, Katowice, 2001
66. Kroniki Rybnickie. Numer pierwszy, Rybnik, 1983.

67. Makowski M., Szlacheckie siedziby na Śląsku Cieszyńskim, Cieszyn 2005
68. Mapy Górnego Śląska w zbiorach Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Opolu, Opole 1998.
69. Messtischblätter (mapa 1:25 000), ok. 1882 r. i 1941 r.
70. Mika N., Dzieje ziemi raciborskiej, Kraków 2010.
71. Myszor J. (red), Słownik biograficzny duchowieństwa (archi)diecezji katowickiej 1922-2008, Katowice 2009.
72. Nowiński G., Śląska Fatima w papieskiej koronie, Turza Śląska 2005
73. Odnowa wsi województwa śląskiego. Projekty realizowane przez gminy w latach 2006-2008, Katowice 2008.
74. Orzechowski K., Historia ustroju Śląska 1202-1740, Wrocław 2005.
75. Panic I., Historia osadnictwa w księstwie opolskim we wczesnym średnio-wieczu, Katowice 1992.
76. Porwoł P., Małe formy architektury sakralnej, Kapliczki-figury-krzyże, Wodzisław 2005.
77. Tenże, Tropem figur św. Jana Nepomucena, Wodzisław 2002.
78. Tenże, Kamienne figura św. Jana Nepomucena w Bluszczowie, Wodzisław Śl. 2001
79. Tenże, Zespół pałacowo-parkowy w Gorzycach, Wodzisław Śląski, 2002
80. „Rocznik Łubowicki”, t. 2-4.
81. Serafin F. (red) Województwo śląskie 1922-1939. Zarys monograficzny, Katowice 1996.
82. Sękowski R., Herbarz szlachty śląskiej, t. 1-8
83. Siemko P., Nie zachowane kościoły drewniane Górnego Śląska, Katowice 2001.
84. Słownik etymologiczny nazw geograficznych Śląska, T. 1-12
85. Snoch B., Górnośląski leksykon biograficzny, Katowice 2004.
86. Sowińska, Forma i sacrum Współczesne kościoły Górnego Śląska, Warszawa 2006.

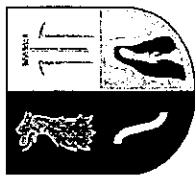
87. Straty wojenne. Zabytkowe dzwony utracone w latach 1939-1945 w granicach Polski po 1945 r., Tom III województwo śląskie Część I diecezja Katowicka wraz z częścią diecezji częstochowskiej, Warszawa 2008
88. Steuer A., Ruch sportowy w województwie śląskim 1922-1939, Opole 2008.
89. Szaniawska L., Mapy ziem polskich wydane przez Karola Flemminga w zbiorach Biblioteki Narodowej, Warszawa 1998.
90. Šlachta F., Dějiny hornického města Karvinné, Český Těšín, 1937
91. „Śląskie Prace Prahistoryczne”, t. 1 i 2.
92. Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne, t. 2.
93. Wytyczak R., Śląsk na mapach z lat 1800-1945 w zbiorach zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu, Wrocław 2008.
94. Tenże, Śląsk w dawnej kartografii, Wrocław 1998.
95. Wrana W. (red), 80 lat piłkarstwa na ziemi rybnicko-wodzisławskiej, Rybnik 2004.
96. Zabytki sztuki w Polsce. Śląsk, Warszawa 2006.
97. „Zeszyty Raciborskie ”Strzecha””, t. 4, 7.
98. „Zeszyty Rybnickie”, nr: 6, 8, 9.

PRASA

99. „Głos dziecka z nad Odry i Olzy”, R. 1932-1934.
100. „Gość Niedzielny”, R. 1929-1939.
101. „Nowiny Wodzisławskie”, R. 1997-2011.
102. „Nowiny”, R. 1958-2011.
103. „Polonia”, R. 1930.
104. „Sztandar Polski” / „Sztandar Polski-Gazeta Rybnicka”, R. 1919-1938.
105. „U Nas. Miesięcznik Gminy Gorzyce”, R. 1991-2011 (mapy Śląska).
106. „Ziemia Rybnicka”, R. 1934, 1939.

ABAKUS
Pracownia
Projektowa-Urbanistyczno-Konserwatorska
ul. Ks. Bpa B. Bogusiana 25/2
41-300 Chorzów
tel.: (032) 241-2049
fax: (032) 241-3503
tel. kom. 6601993222
e-mail: biuro@pracowniabakus.pl

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA TERENIE GMINY GORZYCE

ARCHEOLOGIA

